

12-ТАҚЫРЫП. ҚАРЖЫ НАРЫҒЫНДАҒЫ ПИРАМИДАЛАР ЖӘНЕ ҚАРЖЫЛЫҚ АЛАЯҚТЫҚ

Мазмұны

- 12.1. Қаржылық пирамидалар: түсінігі мен принциптері
- 12.2. Банк карталарымен қаржылық алаяқтықтар
- 12.3. Кибералаяқтық
- 12.4. Қаржылық алаяқтықтың басқа түрлері және қаржылық алаяқтықтан қорғану жолдары

Негізгі терминдер

- Алаяқтық
- Пирамидалар
- Фишинг
- Вишинг
- Смишинг
- Фарминг
- Интернет-аукцион
- Кликфрод
- Кликджекинг

Мақсаты: халықтардың қаржылық алаяқтық түрлері туралы білім жүйесін дамыту, сондай-ақ алаяқтардың айла-амалдарына түспеу туралы кеңестерді іс жүзінде қолдану; несиелер бойынша алаяқтық әрекеттердің негізгі сценарийлері туралы білім жүйесін және оларға барабар жауап беру үшін оларды тану қабілетін дамыту; инвестициялық нарықтағы алаяқтықтың түрлері және олардың өзіне тән белгілеріне қарай тануға болатыны туралы білім жүйесін дамыту.

12.1. Қаржылық пирамидалар: түсінігі мен принциптері

Алаяқтық - бөтеннің мүлкін ұрлау немесе алдау немесе сенімге қиянат жасау арқылы бөтеннің мүлкіне құқықтарды алу.

Қаржылық алаяқтық – бұл заңсыз баю мақсатында алдау, сенімге қиянат жасау және басқа да айла-шарғылар арқылы ақша айналысы саласында заңсыз әрекеттер жасау.

Қаржылық алаяқтық азаматтардың немесе ұйымдардың мүлкі мен қаражатына таралады. Маңызды мәселе - ол алдау схемаларының қайсысын пайдаланса да, шабуылдаушының өзімшілдік ниеті. Қарапайым ұрлықтан айырмашылығы, қаржылық алаяқтық басқа адамдардың ақшасын қасақана алумен сипатталады, бірақ «жасырын» тәсілдермен. Барлық қаржылық алаяқтықтардың ортақ бір қасиеті бар: қылмыскерлер ақшасын мәжбүрлеусіз, халықтың келісімімен алады. Бұл ретте жәбірленушілер бұл ақшаны кейбір заңды жеңілдіктерге – жылжымайтын мүлікке, интернет-дүкендердегі тауарларға, мұраға және т.б. қайтарып жатырмыз деп ойлайды.

НЕГЕ «ҚАРЖЫ ПИРАМИДАЛАРЫ» - ЖАМАН?

Рублево-Копейкиндер отбасының пікірінше, «қаржылық пирамидалар» орасан зор әлеуметтік-экономикалық зиян келтіреді: жинақтарды жоғалту азаматтарды суицидтік әрекеттерге итермелейді, бұл отбасыларды бұзады, денсаулығының жоғалуына және азаматтардың қиын экономикалық жағдайына әкеледі. Қоғамдағы әлеуметтік-экономикалық жарылыс саналы қаржы институттарының қызметіне кері әсерін тигізіп, халықтың қаржы құралдарына деген көзқарасы мен жинақ ақшаның қалыптасуына кері әсерін тигізуде.

ҚАЙҒЫЛЫ ТӘЖІРИБЕ:

Мәселе мынада: «қаржылық пирамидалардың» ұзақ тарихы және жұмыс тәжірибесі қайғылы.

18 ҒАСЫРДЫҢ БАСЫНДА:

Францияда қаржылық авантюрист Джон Лоу қаржылық жобаларды жүзеге асыру және Миссисипи компаниясының бағалы қағаздарымен кәсіпкерлік белсенділікті арттыру мақсатында алтын және күміспен қамтамасыз етілмеген банкноттарды шығаруға бастамашы болды, бұл осы бағалы қағаздар құнының алыпсатарлық өсуіне әкелді. ;

Англияда Роберт Харли негізін қалаған Оңтүстік теңіз компаниясы Англияның ұлттық қарызының бір бөлігін осы компанияның бағалы қағаздарына аударды және олардың бағасын айла-шарғы жасады, бұл ерекше табыстылық пен өркендеуді уәде етеді.

19 ҒАСЫРДЫҢ АЯҒЫНДА:

Францияда Панама компаниясы мұхитаралық канал құрылысы аясында инвестор қаражатын тарта отырып, құрылыс құны туралы ақпаратты жасырған. Қызметтің нәтижесі осы компанияның облигацияларын ұстаушылар мен акционерлерінің алдындағы қарыздарын өтеу үшін мүлік пен құндылықтардың болмаған;

Ресейде банкир Иван Рыков БАҚ арқылы жергілікті көмір өндірудің ерекше рентабельділігі туралы сенімсіз ақпаратты қолданып, азаматтардың қаражатын депозиттерге тартты, сонымен қатар активтермен қамтамасыз етілмеген банктік бағалы қағаздарды шығарған.

20 ғасырдың басында АҚШ-та итальяндық эмигрант Чарльз Понци бағалы қағаздар биржасы компаниясын құрды. Компанияның шоттарын сатып алған кезде алаяқ 3 айда пайданың 100 пайызын төлеуге уәде берген. Алғашқы инвесторларға төлем жасау үшін

жаңа инвесторлардың қаражатын тарту қажет болды, соның есебінен төлемдер жүргізілген.

20 ғасырдың 90-шы жылдарының басында Ресей тарихында миллиондаған халықтар бағалы қағаздар нарығына қаржы ресурстарын салған кезеңде пайда болған қазіргі заманғы «қаржылық пирамидалар» толқынының қайғылы тәжірибесін де қамтиды. Мұндай көптеген компаниялардың халық қаражатын тарту құқығына мемлекеттік лицензиялары болмады, азаматтардың инвестициясынан жоғары кірістілік уәдесі қамтамасыз етілмеді және азаматтардың қаражатын қайтару, әдетте, жүзеге асырылмаған («MMM»). , «Hoper Invest», «Vlastelina», «Russian House Selenga» , «Russian Real Estate», «Hermesfinance» және т.б.).

Қазіргі уақытта заманауи «қаржылық пирамидалардың» ең танымал және ең ірісі 2008 жылы Америка Құрама Штаттарында клиенттердің брокерлік шоттарымен алаяқтық әрекеттерді жүзеге асырған Madoff Investment Securities, оларды адастырып, қаражаттың бір бөлігін заңсыз иемденіп, бұрын тартылған инвесторлардың пайдасына төлеген. Оны құрушы Бернард Мэдофф алаяқтық және басқа да айыптар бойынша кінәсін мойындап, 150 жылға бас бостандығынан айырылды, бұл өз клиенттеріне шамамен 65 миллиард доллар шығын әкелген.

НЕЛІКТЕН АЗАМАТТАР ҚАРЖЫ ПИРАМИДАЛАРЫНА ИНВЕСТИЦИЯ САЛУҒА ҰМТЫЛАДЫ?

- бай болуға ұмтылу;
- айтарлықтай өсіммен инвестициядан тез қайтарымды алуға уәде беру;
- қаражатты инвестициялау кезінде олардың бақытты болатынына сену;
- өзінің интеллектуалдық мүмкіндіктері мен қаржылық білімін қайта бағалау.

«ҚАРЖЫ ПИРАМИДАСЫНЫҢ» МӘНІ МЕН ПРИНЦИПТЕРІ...

«Қаржы пирамидасының» заңсыз қызметі азаматтардың ақшалай қаражаты мен мүлкін тарту болып табылады, онда табыс және/немесе басқа жеңілдіктер салыстырмалы көлемде тартылған активтерді пайдалануға байланысты инвестициялық немесе өзге де қызмет болмаған жағдайда басқа тұлғалардың есебінен жүзеге асырылады.

«ҚАРЖЫ ПИРАМИДАСЫНЫҢ» ЖҰМЫС ІСТЕУІНІҢ ЖАЛПЫ ПРИНЦИПТЕРІН БӨЛІП КӨРСЕТУГЕ БОЛАДЫ:

- қаржы нарығында қаражат тарту жөніндегі қызметті жүзеге асыруға берілген тиісті лицензияның болмауы және/немесе ұйым қызметінің нақты анықтамасының болмауы;
- ағымдағы нарық деңгейінен бірнеше есе жоғары жоғары және өте жоғары кірістілік уәдесі;
- бағалы қағаздар нарығында тыйым салынған көрсетілген табыстылықты алуға кепілдік беру;
- БАҚ-та, Интернетте жоғары табыстылық уәдесі бар жаппай жарнама; ақпараттың жетіспеушілігі:
- құрылтайшылар, құрылтай құжаттары, қызметтің қаржылық көрсеткіштері (нәтижелері) және бухгалтерлік (қаржылық) есептілік, қаражат инвестицияланатын активтердің ашық емес құрылымы туралы;
- меншікті негізгі қорлардың және басқа да қымбат қорлардың болмауы;
- желілік маркетинг әдістерін қолдану;
- несиелік келісімдер жасау арқылы халықтан ақша қаражатын жүйелі түрде тарту;
- белгілі брендтерді пайдалану (банктер, тұтыну кооперативтері, микроқаржы ұйымдары және қаржы нарығының басқа қатысушылары).

НЕЛІКТЕН «ҚАРЖЫЛЫҚ ПИРАМИДАҒА» ИНВЕСТИЦИЯ САЛҒАНДА ҰТПАЙСЫҢ?

- оны жасаушыларды байыту үшін алаяқтық схема жасалады;
- «қаржы пирамидасының» қызметіне қатысу қылмыстық жаза түріндегі зардаптарға әкелуі мүмкін;
- қаражатты қайтару және/немесе басқа да жеңілдіктер іс жүзінде мүмкін емес;
- «қаржы пирамидасының» ережелері мен жұмыс схемасы бастапқыда қатысушылардан қаражатты және/немесе мүлікті тиімді алу үшін ұйымдастырылған;
- «қаржы пирамидасы» ашылғаннан кейін келесі күні жұмысын тоқтатуы мүмкін;
- «қаржы пирамидасының» күйреуінің нақты күнін анықтау мүмкін емес;
- «қаржылық пирамида» келісім-шарттарындағы міндеттемелер ештеңе төлемейтіндей етіп ресімделуі мүмкін.

Ережесіз және/немесе ережелерді ұйымдастырушы ойлап тапқан ойында жеңе алмайсыз.

Шын мәнінде, «заңды артықшылықтар» жоқ, адамдар ештеңе алмай-ақ ақшасынан айырылады. Шабуыл жасаушылар бастапқыда жәбірленушілерден ақша мен басқа да мүлікті алуға заңды негіздері жоқ екенін біледі.

Алаяқтықтың ең көп тараған түрлері 1-суретте көрсетілген.

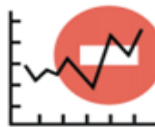
1-сурет – Алаяқтықтың кең тараған түрлері

Жыл сайын алаяқтықтың түрлері көбейіп келеді. Жаңа технологиялардың белсенді дамуымен қаржылық алаяқтық заманауи жағдайларға бейімделуде. Қазіргі уақытта алаяқтық интеллектуалды сипатқа ие болды. Алаяқтар жаңа технологияларды ғана емес, ең заманауи психологиялық әдістерді де пайдаланады.

ҚАРЖЫЛЫҚ АЛАЯҚТЫҚТЫҢ ТҮРЛЕРІ

**Банк
карталарымен**

**Қаржы
нарықтарында**

Кибералаяқтық

**Қаржы
пирамидалары**

Алаяқтық нысандары және тәуекелдерді азайту жолдары

1. Қаржы пирамидалары – «пирамидаға» басқа қатысушыларды тарту немесе пайызбен инвестициялау арқылы табыс беру қағидасына негізделген алаяқтық схемалар. Мұндай алаяқтардың жетекшілері көбінесе жоқ өнімді ойлап шығарады және қатысушылардан ақша жинағаннан кейін олар барлық жинақтарымен бірге жоғалып кетеді.

Олар өздерін жасырады:

- микроқаржы ұйымдары
- инвестициялық кәсіпорындар
- несиеден құтылуды ұсынатын «борышкерлер».
- онлайн казино

Олардың бір мақсаты бар - басқалардың ақшасын иемдену.

Қазақстан Ұлттық банк ұйымның немесе жеке адамдар тобының «қаржы пирамидасы» екенін көрсететін келесі сыртқы белгілерді анықтайды:

- басқа инвесторлар салған қаражаттан қатысушыларға ақшалай қаражатты төлеу;
- қаражат тарту жөніндегі қызметті жүзеге асыруға Қазақстан Республикасының қаржы нарықтары қызметінің немесе Ұлттық банк лицензиясының болмауы;
- нарық деңгейінен бірнеше есе жоғары жоғары табыстылық уәдесі;
- табыстылық кепілдігі (бағалы қағаздар нарығында тыйым салынған);
- БАҚ-та, Интернетте жоғары табыстылық уәдесі бар жаппай жарнама;
- ұйымның қаржылық жағдайы туралы ақпараттың болмауы;
- меншікті негізгі қорлардың және басқа да қымбат қорлардың болмауы;
- ұйым қызметінің нақты анықтамасының болмауы.

12.2. Банк карталарымен қаржылық алаяқтықтар

Скимминг – банкоматтарда банк картасының шотындағы қаражатты кейіннен ұрлау үшін банк картасының деректерін (банк картасының магниттік жолағынан алынған мәліметтерді және енгізілген ПИН-кодты) жазуға мүмкіндік беретін стандартты емес жабдықты (скиммерлер) орнату.

<i>а) офлайн: банкоматтар мен терминалдар (соның ішінде скимминг),</i>	<i>б) онлайн: Интернеттегі алаяқтықтар:</i>
---	--

дүкендерде немесе мейрамханаларда төлеу және т.б.	
Тәуекелдерді азайту жолдары:	
- қауіпсіз жерлерде орнатылған банкоматтарды ғана пайдалануға; - банкоматты қолданар алдында оны мұқият тексеріңіз; - PIN кодын енгізу кезінде пернетақтаны жабу; - карта операциялары туралы SMS хабарлама қызметіне жазылу; - картаны пошта арқылы алуға және оны телефон арқылы іске қосуға келісім бермеу; - картамен бірге PIN-кодты сақтамаңыз; - ұялы немесе қалалық телефондар арқылы картаның деректемелері мен ПИН-кодты бермеу; - карта бойынша күнделікті қолма-қол ақша алу лимитін анықтау; - жоғалған/ұрланған жағдайда картаны дереу блоктау.	- Интернетте компьютерді қорғау және қауіпсіздік бағдарламаларын орнату; - қаржылық операцияларды тек қорғалған веб-сайттардан жүргізу; - Интернет арқылы тіркелгіңізге кіру үшін құпия сөзді ашпаңыз; - күшті құпия сөздерді қолдану; - жұмыс аяқталғаннан кейін өзіңіздің аккаунтыңыздан шығыңыз; - қауіпсіздік параметрлерін өзгертуді сұрайтын хаттарға жауап бермеу; - әртүрлі есептеулер үшін әртүрлі құралдарды қолдану.

12.3. Кибералаяқтық

Фишинг (англ. phishing) — спам-хабарламалар немесе электрондық пошта құрттары арқылы кіру құпия сөздері, банк және жеке куәлік деректері сияқты жеке құпия деректерді ұрлауды қамтитын интернет-алаяқтық технологиясы. Пошталық, онлайн, аралас бар.

Тәуекелдерді азайту жолдары:

- абай болу;
- картаны алаяқтық тәуекелінен сақтандыру;
- әртүрлі есептеулер үшін әртүрлі құралдарды қолдану;
- көп факторлы аутентификация әдісін қолдану.

Вишинг (англ. vishing) – бұл қол жеткізу құпия сөздері, банктік және сәйкестендіру картасының нөмірлері және т.б. сияқты жеке құпия деректерді ұрлау үшін автоматты тергіштер мен интернет-телефония мүмкіндіктерін пайдалануды қамтитын интернет-алаяқтық технологиясы.

Смишинг (Smishing) — бұл пайдаланушы сенімді болып көрінетін жіберуші кейбір құнды жеке ақпаратты (мысалы, құпия сөз немесе несие картасы туралы ақпарат) сұрайтын SMS-хабарлама алатын алаяқтықтың түрі. Смишинг фишингтің бір түрі, онда алаяқтар сол мақсатта электрондық хаттар жібереді.

Тәуекелдерді азайту жолдары:

- банк картасын қауіпсіз пайдалану ережелерін мұқият зерделеу;
- жеке деректеріңізді және банк картасының деректемелерін ешкімге, соның ішінде банк қызметкеріне жария етпеңіз;
- алаяқтық орын алса, банк бөлімшесіне хабарласыңыз;
- қажет болған жағдайда картаны блоктау;
- картаңыздың қауіпсіздігіне қатысты SMS-те көрсетілген телефон нөміріне қоңырау шалмаңыз.

Фарминг (англ. pharming) пайдаланушыларды жалған веб-сайтқа көшіруді және құпия ақпаратты ұрлауды қамтитын фишингтің жетілдірілген нұсқасы.

Тәуекелдерді азайту жолдары:

- антивирустық бағдарламаны орнату;
- бағдарламалық қамтамасыз етуді өндірушілер мен интернет-провайдерлерден жаңартуларды орнату;
- URL мекенжайын тексеру;
- төлем бетіне өту кезінде http мекенжайының https болып өзгеретінін тексеру.

«Нигериялық хаттар» (англ. «Nigerianscam») - бұл үлкен ақшаны аударуға көмек сұрайтын электрондық пошта, оның 20-30% шот беретін адам алуы керек. Бұл жағдайда алушы заңгердің өтініші бойынша электронды төлем жүйесі арқылы 6-10 мың АҚШ долларын жедел түрде жіберуі қажет. Вариация ретінде пошталық жөнелтілімдер пайдалы инвестиция немесе жоғары ақы төленетін жұмысқа орналасу, мұраны алу немесе аванстық төлемдерді төлеу шартымен тез баюдың басқа жолдары туралы қолданылады.

Тәуекелдерді азайту жолдары:

- спамға қарсы бағдарламаларды орнату;
- тез және негізсіз табыс алу бойынша ұсыныстарға сыни көзқараспен қарау;
- қаржылық алаяқтық саласындағы сарапшылардан кеңес алу;
- жылдам қаржылық шешім қабылдағанда сақ болыңыз.

Интернет-аукцион, Электрондық коммерция, Скандинавиялық аукцион, Жеті әмиян, Төлем жүйесін пайдалану

Тәуекелдерді азайту жолдары:

- дәлелденген жаһандық және ресейлік сауда платформаларын пайдалану;
- тек тандалған платформа арқылы мәміле жасасу;
- арзан тауарды сатушы туралы ең толық ақпаратты талап ету;
- Мүмкін болса, тауарды алған кезде төлеңіз.

PayPal алаяқтығы - ең үлкен дебеттік электронды төлем жүйесі. Ресей Федерациясындағы аналогтар: Yandex.Money, WebMoney.

Кликфрод (от англ. click fraud) – онлайн-алаяқтық түрлерінің бірі, ол жарнамаға қызығушылық танытпайтын адамның жарнама сілтемесін алаяқтықпен басу. Автоматтандырылған сценарийлерді немесе пайдаланушының «Басу үшін төлеу» жарнамасын шертуді имитациялайтын бағдарламаларды пайдалану арқылы жүзеге асырылуы мүмкін. Клик алаяқтығының түрлері: техникалық шертулер, жарнама берушінің басулары, бәсекелестердің басулары, жосықсыз веб-шеберлердің басулары.

Кликджекинг (от англ. clickjacking) - бұл интернет пайдаланушыларды алдау механизмі, онда шабуылдаушы құпия ақпаратқа қол жеткізе алады немесе тіпті оны зиянсыз болып көрінетін бетке тарту немесе қауіпсіз бетке зиянды код енгізу арқылы пайдаланушының компьютеріне қол жеткізе алады.

РАММ-шоты (Percent Allocation Management Module – пайыздық үлестіруді басқару модулі) сауда шотындағы қаражатты таңдаулы сенімді басқарушының сенімгерлік басқаруына аудару процесін техникалық жеңілдететін сауда шотының жұмыс істеуінің ерекше механизмі болып табылады. қаржы нарықтарындағы операциялар.

Хайп (HYIP, High yield investment program - жоғары табысты инвестициялық бағдарлама) - Интернет пайдаланушыларының жарналарынан құралатын жоғары табысты инвестициялық бағдарлама.

Тәуекелдерді азайту жолдары:

- хайп-жобаға қатысудың «тест режимін» өткізу;
- сізді қызықтыратын хайп-жобадағы жағдайды қамтитын мониторинг сайттары мен форумдардағы ақпаратты талдау;
- бірнеше HYIP жобалары арасында қаражатты бөлу;
- қарыз қаражатын салмау;
- соңғы ақшаңызды салмаңыз.

Әлеуметтік манипуляция (әлеуметтік инженерия) – адамның әлсіз жақтары мен жеке ерекшеліктерін пайдалануға негізделген іс-әрекетін басқару әдісі. Техникалық және технологиялық инфрақұрылым тек байланысты қамтамасыз ету үшін қолданылады.

Әлеуметтік желілердегі алаяқтық - Желі тонаушылар, Интернет тонаушылар:

Тәуекелдерді азайту жолдары:

- жеке деректерді желіде орналастырған кезде тиісті тексеру жүргізу;
- алаяқтар үшін қызықты болуы мүмкін ақпаратқа бейтаныс адамдардың қол жеткізуін шектеу;
- демалыс кезінде «ыстық» ақпаратты жарияламаңыз.

12.4. Қаржылық алаяқтықтың басқа түрлері және қаржылық алаяқтықтан қорғану жолдары

Валюта айырбастау

Тәуекелдерді азайту жолдары:

- банктерде валюталық операцияларды жүзеге асыруға;
- айырбастау пункттерінде бұл операцияларды барынша азайту;
- сақ болыңыз, өйткені мөлшерлеме комиссияны есепке алмай көрсетілуі мүмкін немесе ол өте үлкен сомаларды айырбастау кезінде ғана тиімді болады;
- Әрқашан ақша сомасын қайта есептеңіз.

Заңсыз несиелер

Тәуекелдерді азайту жолдары:

- компания туралы ресми ақпаратты зерделеу (реквизиттер, заңды және нақты мекенжай);
- қадағалау органының - Ресей Федерациясының Орталық банкінің веб-сайтында қаржы компаниясы туралы ақпараттың болуын тексеру;
- тәуелсіз блогтар мен әлеуметтік желілердегі компания туралы пікірлерді қараңыз.

Некедегі алаяқтық

Заңсыз құмар ойындар

Міндеткерлер - қарыз алушыларға мерзімі өткен несие сомасына тең вексель сатып алып, онымен банкке төлеу ұсынылады. Ал заң жобасы бойынша борышкер компанияны белгілі бір жылдық мөлшерлемемен бірнеше жыл бойы бөліп төлеу ұсынылып отыр.

Жылжымайтын мүлікті немесе автокөлікті жалға беру/сатып алу кезіндегі алаяқтық (қос сату, заңсыз салынған үйлердегі адамдарға пәтерлерді сату және т.б.)

Күмәнді транзакциялар үшін басқа адамдардың төлқұжаттарын пайдалану.

ӨЗІҢІЗДІ ҚАРЖЫЛЫҚ АЛАЯҚТЫҚТАН ҚАЛАЙ ҚОРҒАУҒА БОЛАДЫ:

- Егер карта ұрланған болса, банкке қоңырау шалып, картаны блоктаңыз.
- Шотыңыздан соманы есептен шығару туралы SMS хабарлама алған кезде немесе сіз орындамаған транзакцияны растау сұрауын алған кезде банкке қоңырау шалып, транзакция туралы сұраңыз.
- Банк картаңыздың нөмірін немесе PIN-кодыңызды ешкімге айтпаңыз; Интернет арқылы тіркелгіңізге кіру үшін пароль бермеңіз.
- Банк картаңызды үшінші тұлғаларға бермеңіз.
- Банкоматты пайдаланбас бұрын оны мұқият тексеріңіз.
- Банк картасының PIN кодын енгізу кезінде пернетақтаны жабыңыз.
- Күдікті хаттарды ашпаңыз.
- Сізге сенім ұялатпайтын сайттарға бармаңыз.
- Күдікті хаттарды ашқан кезде сілтемелерді баспаңыз.
- Күдікті бағдарламаларды орнатпаңыз.
- Вирусқа қарсы бағдарламаларды орнату.

- Бейтаныс нөмірлерден қоңырау шалушыларға жеке ақпаратыңызды ашпаңыз.

Қаржылық инвестицияларды қамтитын кез келген мәмілелерді жасамас бұрын, сіз компанияның сенімділігін қамтамасыз етуіңіз керек, ол үшін:

- компания туралы пікірлерді табу және тексеру;
- мемлекеттік тізілімдердегі серіктестіктің нақты болуын тексеру;
- компанияның қызметін жүзеге асыру үшін қажетті лицензиялар мен рұқсаттардың бар екеніне көз жеткізіңіз;

- бұл компанияның ресми веб-сайты бар-жоғын тексеріңіз.

Егер сізге қарсы алаяқтық жасалса, сіз дереу құқық қорғау органдарына хабарласуыңыз керек.

Алаяқтық әрекеттерді жасағаны үшін жауапкершілік жазаның бірнеше түрін, соның ішінде бас бостандығынан айыруды көздейді. бапқа сәйкес. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне сәйкес жауапкершілік келесідей болады:

1. айыппұл салу;
2. міндетті жұмыс;
3. түзету еңбегі;
4. бас бостандығын шектеу;
5. мәжбүрлі еңбек;
6. қамауға алу;
7. бас бостандығынан айыру.

Соңғы жазаға қылмыстың ауырлығы әсер етеді, яғни. зақымдану және сөз байласу.

Сот үкімдері шығарылған жобалардың тізімі (AFM істері бойынша)

№	Қаржы пирамидасының белгілері бар жобалар тізімі	сот үкімі
1	«LV Force»	30.09.2022
2	«Qnet»	15.09.2023 27.10.2023 (не вступил в законную силу)
3	«Unique Finance» ПК «Елімай-2019»	24.05.2021 24.07.2023
4	«B2B Jewerly»	28.10.2021 29.09.2023
5	TOO «Fast Vic» и TOO «Caspian Crocus»	03.11.2022
6	«World Business Consulting»	04.07.2023 04.09.2023
7	«Finiko»	17.03.2023
8	«Innova Gold»	31.08.2023
9	«Qozqan»	30.06.2023

Бақылау сұрақтары:

1. Қаржылық алаяқтық: түсінігінің анықтамасы, белгілерін түсіндіріңіз?
2. Банктік карталармен қаржылық алаяқтықтың негізгі схемалары қандай?
3. Банк карталарын алаяқтардан қорғау бойынша кеңестерін тізбектеңіз?
4. Несие бойынша алаяқтық схемаларын біле жүріңіз?
5. Алаяқтық әрекеттерден қорғаудың негізгі ережелерін ескесектеп жүріңіз?
6. Инвестициялық алаяқтық түсініктеме беріңіз?

Әдебиеттер:

1. Қ.Мырзабекқызы, А.Болганбаев. Қаржы теориясы. Шымкент: Асель. 2021

2. Г. Азретбергенова. Қаржы І, оқу - әдістемелік құралы, Түркістан 2020,
3. Г.Азретбергенова. Введение в финансы, Учебно-методическое пособие, Түркістан 2020,
4. Р.Серкебаева., Р.Смагулова. Финансы, Учебник. МОН РК, Ассоциация вузов РК. - Алматы: BOOKPRINT, 2014.
5. С.Құлпыбаев. Қаржы. Оқулық. Алматы: Экономика, 2015ж.